

KEHITYSPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN TÄYSISTUNTO TO 23.3.2017

Paikka: Pikkuparlamentti, suuren valiokunnan kokoushuone

Osallistujat

Jäsenet: pj. Aila Paloniemi (kesk), Anders Adlercreutz (rkp), Kari Kulmala (ps), Antero Laukkanen (kd), Niina Mäki (Kepa vara), Elina Multanen (Naiset ja tytöt – painopiste), Julia Ojanen (UM kumppanuusjärjestöt), Jussi Pakkasvirta (Unipid), Timo Palander (SY) ja Hanna Sarkkinen (vas)

Asiantuntijajäsenet: Kati Anttalainen (OKM vara), Pertti Anttinen (UM), Anja Blank (STM vara), Charlotta Collén (PLM), Erja-Outi Heino (UM), Antti Hyvärinen (LVM), Toni Jokinen (SPR vara), Tuuli Juurikkala (VM), Vesa Kotilainen (SM), Tita Korvenoja (YM), Olli-Pekka Lehmuksaari (SP), Lauratuulia Lehtinen (VNK vara), Sari Lehtiranta (UM), Annika Lindblom (Kestävän kehityksen toimikunta), Leena Pentikäinen (TEM), Jyrki Pulkkinen (UM), Janne Ronkainen (SASK), Eija Rotinen (UM), Markus Schulman (MMM), Johanna Suurpää (OM), Kalle Sysikaski (Rauhanliitto) ja Juhani Toivonen (UM)

Muut: Matti Remes

Sihteeristö: Marikki Stocchetti, Katja Kandolin

1. Kokouksen avaus
Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.00.
2. Pöytäkirjojen hyväksyminen
Hyväksyttiin täysistunnon pöytäkirja 26.1.2017 ja työvaliokunnan pöytäkirja 16.2.2017.
3. Kehitysevaluoinnin vuosiraportti 2016 julkistus

Alustus: Jyrki Pulkkinen UM/EVA-11:

Yksikönpäällikkö Jyrki Pulkkinen Ulkoasiainministeriön evaluaatioyksiköstä esitteli "Kehitysevaluoinnin vuosiraportin 2016". Kehitysevaluoinnin vuosiraportti vetää yhteen kaikki Ulkoasiainministeriön vuonna 2016 tehdyt evaluoinnit. Kehityspolitiikan ja -yhteistyön arviointi on yksi keskeisimmistä tuloksellisuuteen ja strategiseen johtamiseen liittyvistä tiedon tuottamisprosesseista. Evaluointien tavoitteena on tuottaa riippumatonta ja luotettavaa tietoa ulkoasiainministeriön kehityspolitiikan johdolle, kumppaneille, hyödynsaajille, poliittisille päättökentekijöille sekä kansalaisille siitä, miten kehityspolitiikka on saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Lisäksi evaluoinnit antavat suosituksia siitä, miten kehitysyhteistyötä tulisi jatkossa kehittää.

Vuonna 2016 on tehty seuraavat evaluaatiot: Evaluointi Suomen kauppaa tukevasta kehitysyhteistyöstä 2012–2015, evaluointi Suomen kehitysyhteistyön maaohjelmista, evaluointi ohjelmataukea saavista kansainvälisjärjestöistä – osa 1 sekä metaevaluointi kaikista hanke- ja ohjelmaevaluoinneista 2014–2015. Kehitysevaluoinnin vuosiraportti toteaa positiivisena seikkana, että kehitysyhteistyö tuottaa tuloksia: tulosperustainen suunnittelu ja raportointi on vahvistunut. Lisäksi Suomi on usein omaa rahoitusosuuttaan merkittävämpi politiikkavaikuttaja ja joustava yhteistyökumppani. Yhteistyömme kohdistuu myös oikeisiin asioihin ja on tarkoituksenmukaista yhteistyökumppanien kannalta. Samalla vuosiraportti toteaa, että kehitettävää on vielä, koska Suomen kehitysrahoitus toimii usein silloissa. Raportin mukaan tulosperustaisen johtamisen käytäntöjä ja kulttuuria pitää vielä vahvistaa. Parempi täydentävyys ja koordinointi lisäisivät vaikuttavuutta ja kestävyysasteita on vielä paljon. Riskienhallinnan puutteet leikkaavat tehokkuutta. Kehitysyhteistyön ihmisoikeusperustaisuuden ja kansainvälisten sitoumuksien toteutumisesta on saatavilla vain vähän evaluointitietoa. Lisäksi vaikuttavuuden seuranta ja arviointi on liian vähäistä.

Kehitysyhteistyön tekeminen muuttuu koko ajan ja evaluaation on muututtava sen mukana. Tämän takia kehityspolitiikan evaluoinnin päivitys on tarpeen. Raportti toteaa, että evaluointeihin reagoidaan UM:n johdon vastineissa, mutta evaluoinneista pitäisi oppia myös ulkoasiainministeriötä laajemmin. Myös yksityissektorin

kautta tapahtuva rahoituksen kasvu lisää evaluoitavuuden haasteita. Kestävän kehityksen Agenda2030 on uuden kehityspolitiikan kansainvälinen viitekehys, mutta sen näkyminen evaluoinnissa on vielä kysymysmerkki.

Jyrki Pulkkinen kertoi *pian valmistuvista kahdesta evaluaatiosta*: a.) Kansalaisjärjestöjen ohjelmatukievaluoinnit 2 ja 3 ovat valmistumassa ja yhteenvetoraportti on valmis elokuussa. Tämä evaluointi tekee johtopäätöksiä 22 ohjelmatukea saavan kansalaisjärjestön arvioinnin perusteella koko toimintamallin toimivuudesta.

b.) BEAM ohjelman kehittävän evaluoinnin vaiheen 1 yhteenvetoraportti valmistuu kesäkuussa 2017 ja samalla päätetään jatkosta.

Lisäksi *suunnitteilla on seuraavia evaluaatioita vuodelle 2017*: a.) Naisten ja erityisesti tyttöjen oikeudet ja aseman edistyminen; esiselvitys on valmistumassa lähiaikoina. Sen perusteella suunnataan varsinaisen evaluoinnin kysymyksenasettelua ja menetelmiä.

b.) Pakolaisuus ja kehityspolitiikka; kehityspoliittisen selonteon keskeisen pakolaisteeman kautta arvioidaan politiikkajohdonmukaisuutta (PCD).

c.) Metaevaluointi hajautetuista evaluoinneista 2015 – 2017,

d.) mahdollinen jatko BEAM evaluoinnille, josta päätetään Tekesin kanssa ensimmäisen vaiheen kokemusten pohjalta.

Suunniteltuja aihepiirejä vuosille 2018-19 ovat: Ihmisoikeudet ja ihmisoikeusperustaisuus kehityspolitiikassa, finanssisiirtoinstrumentin kehittävä evaluointi, monenkeskiset vaikuttamissuunnitelmat, Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön maaohjelmat, Suomen vaikuttaminen EU:n kehityspolitiikkaan, Kehitysmaiden talouden tukeminen Suomen kehitysyhteistyössä, kehityspolitiikka ja kestävän kehityksen Agenda2030, BEAM-ohjelman jatko sekä metaevaluoinnit säännöllisesti 2 v välein.

4. Kehityspolitiikan tila raportti 2017: Miten Suomi vahvistaa kehitysmaiden taloutta, yksityissektoria ja verotuskykyä? – Arviotekstin hyväksyminen

Suomen hallitusohjelma (2015) nosti kehitysmaiden oman yksityissektorin ja veropohjan vahvistamisen kehityspolitiikan ytimeen. Kehityspoliittinen selonteko (2016) esittää, miten Suomi toimeenpanee tätä tavoitetta osana tämän hallituskauden painopisteitä (Painopiste II Kehitysmaiden oma talous on lisännyt työpaikkoja, elinkeinoja ja hyvinvointia sekä verotuskykyä, painopisteestä III). Vuoden 2017 arvioreportissaan Kehityspoliittinen toimikunta tarkastelee näitä painopisteitä suhteessa Suomen kansainvälisiin kehitystoumuksiin (ml. Agenda2030) ja arvio selonteossa valittua linjaa.

Rajaus on tietoinen päätös. Haluamme tarkastella näiden kahden uuden teeman merkitystä ja niiden mukanaan tuomaa muutosta Suomen kehityspolitiikkaan. Pohdimme muutoksen tuomia haasteita (ml. siirtymäkauden toteuttaminen ja samanaikaiset kehitysyhteistyömäärärahaileikkaukset) ja mahdollisuuksia (Agenda2030 kumppanuudet). Lisäksi esitämme suosituksia, joiden tarkoituksena on edistää Suomen kehityspolitiikkaa näillä painopistealueilla sekä nostaa esille huomioita, jotka vaativat reagointia. Niihin kuuluvat mm. toistaiseksi epäselvä painopisteen profiili ja puutteellinen kokonaiskuva: miten Suomen eri toimet täydentävät ja liittyvät yhteen kehitysmaiden talouden ja yksityissektorin edistämisessä? Miten painopistettä ohjeistetaan ja ohjataan? Mikä on Suomen kanta globaaleihin verokysymyksiin ja miten painopisteiden välisiä yhteyksiä tulisi vahvistaa? Miten painopiste näkyy resursseissa ja Suomen politiikkavaikuttamisessa kehityspolitiikan ulkopuolella? Vastaako nykyinen keinovalikoima kehitysmaiden yksityissektorin ja talouden kehittämisen tarpeita? Erityisen tärkeää olisi kiinnittää huomiota siihen, että Suomen asettamat tavoitteet ovat suhteessa Suomen toimiin ja käytössä oleviin resursseihin ja että ne pystytään myös riittävästi toteuttamaan tuloseurannassa (esimerkiksi ihmisarvoisten työpaikkojen ja haavoittuvimpien väestöryhmien osalta). Lisäksi tarvitaan vahva yhteisymmärrys toiminnan pääperiaatteista, niiden sisällöistä ja velvoittavuudesta. Tarkennusta tarvitaan erityisesti toiminnan ihmisoikeusperustaisuuteen, johdonmukaisuuteen, läpinäkyvyyteen sekä tuloksellisuuteen.

Päätös raportin teemasta tehtiin KPT:n toimikauden suunnitelmassa ja tarkennettiin yhteisessä arviotyöpajassa elokuussa 2016, jonka jälkeen perustettiin puheenjohtajan vetämä KPT:n arviotyöryhmä ohjaamaan raportin kirjoitusprosessia. Ryhmä on työskennellyt syksystä 2016 lähtien. Sihteeristö on myös tiedottanut KPT:n työvaliokuntaa prosessin etenemisestä. Raporttiluonnos on ollut ennakkokommentoinnissa 14.2. alkaen ja koko KPT:n kommentoitavana 2.3. lähtien.

Täysistunnossa keskusteltiin ja hyväksyttiin arvioreportin teksti ja suositukset. Sihteeristön laatimaan luonnostekstiin pyydettiin täysistunnossa vielä mm. seuraavia muutoksia (punaisella+kursivoitu):

- Johdannon alkuun lisäys SASK:n toiveesta: " Tämä edellyttää monia talous-, työvoima- ja veropoliittisia *ratkaisuja sekä työmarkkinoihin liittyviä toimia*, joilla varmistetaan vaurastumisen hyötyjen jakautuminen kaikille väestöryhmille *ja luodaan ihmisarvoisia työpaikkoja yhä useammalle*.
- Luvun 2 huomioihin lisättiin Rauhanliiton toiveesta seuraava suositus: " *Yhteiskunnallinen vakaus on kestävä talouden ja yrityselämän perusedellytys. Siksi aseellisten konfliktien ennaltaehkäisy, aseistuksen vähentämisen ja asekaupan rajoittamisen tulee korostua Suomen toiminnassa.* "
- Luvun 3 suosituksiin tehtiin seuraavia muutoksia:
 - " Kehityspoliittinen selonteko tarvitsee rinnalleen selkeän, kehitysmaiden taloutta ja yksityis-sektoria koskevan toimintasuunnitelman ja ohjeistuksen, jota eri toimijat voivat noudattaa. Suunnitelman tulisi ulottua yli *hallituskausien Agenda 2030 -aikajänteen mukaisesti* ja se tulisi laatia ennen tämän hallituskauden päättymistä. "
 - "Kehityspoliitiikan eri toimintaympäristöt ja edunsaajat on huomioitava entistä selvemmin. On tärkeää, että Suomen kehityspoliitiikka nostaa hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti keskiöön kehitysmaiden paikalliset yritykset ja toimijat ja niiden tukemisen kestävä kehityksen aikaansaamiseksi ja huomio eri toimintaympäristöjen tarpeet *sekä sovittaa yksityissektorin instrumenttinsa niihin. Suomen tulisi kiinnittää huomiota kehitysmaiden yrittäjyyden ja sitä tukevan elinkeinopoliitiikan perusteisiin.* "
 - "Suomen tulee kansainvälisten sitoumustensa mukaan kohdentaa 0,2 bktl-osuus kehitysyhteistyöstään vähiten kehittyneisiin maihin. Suomen painotuksen tulee näkyä myös talouden kehittämisessä ja kehitysrahoituksessa. *Kehitysyhteistyön rahoituksessa Suomen tavoitteena on edelleen oltava 0,7 prosentin bktl-osuus, jonka saavuttamiseksi tulee luoda uskottava aikataulu.* "
- Luvun 4 alalukuun " Miten tavoitteiden saavuttamista seurataan?" tehtiin seuraavat muutokset Ympäristöministeriön toiveesta: " Järjestökohtaisten työkalujen lisäksi *ulkoministeriön tulisi laatia yhteistyössä relevanttien sektoriministeriöiden kanssa* Suomen monenkeskisen yhteistyön "Suomen globaalitavoitteet" -vaikuttamissuunnitelma."
- Luvun 4 suosituksiin tehtiin seuraavat muutokset ja lisäykset:
 - "Suomen tulee johdonmukaisesti toteuttaa *kehityspoliitiikan painopisteitä rahoituksessa, henkilöstöresursseissa, politiikkavaikuttamisessa, ohjeistuksessa ja ohjauksessa*. Kehitysyhteistyön leikkausten vaikutuksia on arvioitava painopistekohtaisesti. "
 - "Kehitysyhteistyövaroin toteutetussa toiminnassa on noudatettava avun tuloksellisuuden ja tehokkuuden kansainvälisiä periaatteita, ml. kehitysmaiden laajapohjainen omistajuus, tili-velvollisuus, avoimuus, koordinaatio, täydentävyys, *avun sitomattomuus* sekä kehitystoimien sovittaminen paikallisesti määriteltyihin painopisteisiin ja suunnitelmiin. "

- "Suomen tulisi viestiä avoimesti omista päätavoitteistaan monenkeskisten järjestöjen ja kehitysrahoituslaitosten vaikuttamissuunnitelmissa. Järjestökohtaisten työkalujen lisäksi ministeriön tulisi laatia Suomen monenkeskisen yhteistyön vaikuttamissuunnitelma. Suomen selkeät globaalitavoitteet tehostaisivat *myös kehitysmaiden oman resurssipohjan kasvattamista sekä laajemmin* kestäväen kehityksen Agenda2030 toteutusta, ja politiikkajohdonmukaisuuden seuranta."
- Viidennen luvun alalukuun "Yksityisen sektorin vahvistamisen välineet", muutettiin viimeinen kappale Kepan toiveesta KPT:n aikaisemman muotoilun (2015) mukaiseksi " *Kehitysyhteistyörahoituksen käyttö "katalyyttinä" muiden rahavirtojen, kuten yksityisten investointien lisäämiseksi, on saavuttanut kannattavaa erityisesti EU:ssa. Myös muut pohjoismaat ovat jo pitkään kannustaneet yrityksiä kehitysmaihin. Haasteellisten markkinoiden kehittämistä ja toiminnan riskejä on myös jaettu kehitysyhteistyörahoituksella. Suomi voi oppia muiden pohjoismaiden sekä vertaismaiden kokemuksista ja hyödyntää niitä.* "
- Viidennen luvun Finnfundia koskeviin haasteisiin tehtiin seuraavat muutokset:
 - "Yhteistyö kansalaisjärjestökentän kanssa vaatii suunnittelua ja Finnfund *sekä kansalaisjärjestöt ovat* sitoutuneet lisäämään sitä. Finnfundilla ei ole vielä säännöllistä keskustelurakennetta järjestökentän kanssa. "
 - "Verotus ja läpinäkyvyys. Finnfund toteuttaa Suomen Verotus ja kehitys – toimintaohjelmaa ja noudattaa valtion yleistä verotietojen julkaisemista koskevaa omistajapolitiittista linjausta. UM:n valtionneuvoston omistajaohjauksen periaatepäätökseen (2016) perustuva omistajaohjaus sallii kuitenkin Finnfundin sijoitukset esimerkiksi Mauritiuksella sijaitseviin rahastoihin, vaikka Euroopan komissio sen kieltää.¹ Mauritiuksen verosopimusverkosto mahdollistaa verojen välttelyn useissa Afrikan maissa. Hankeyhtiöiltä ei myöskään vaadita maakohtaista tilinpäätöstietojen raportointia. Omistajaohjauksen tulee varmistaa, että yhtiöt, joihin Finnfund sijoittaa, eivät harjoita aggressiivista verosuunnittelua. Toisaalta laajat verosopimusverkotot mahdollistavat vaikeisiin kohdemiin sijoittamisen. *Verosopimuksissa on huomioitava kehitysvaikutukset ja estettä verovälttely.* "
 - "Finnfundin hankkeista on saatavissa aikaisempaan enemmän tietoa esimerkiksi Finnfundin kotisivuilla, jossa kerrotaan pääpiirteittäin hankekuvaukset ja kehitysvaikutusten arviointivälineet. Kehitysvaikutuksia arvioiva DEAT-työkalusta tulisi olla saatavilla tarkempia tietoja ja työkalu eri osa-alueineen tulisi olla nähtävillä esimerkiksi Finnfundin verkkosivuilla. Vielä suurempi läpinäkyvyys edistäisi Finnfundin tilivelvollisuutta ja vahvistaisi sen rooli kehityspoliittisena toimijana. *Kehitysvaikutuksien arvioinnissa huomiota tulee kiinnittää sekä ennako- että jälkikäteisarviointiin.* "
 - "Luotujen työpaikkojen ja työturvallisuuden lisäksi tulisi toimintaa pystyä arvioimaan ILO:n ihmisarvoisen työn kaikkien minimiavoittein sekä Gender marker – järjestelmän mukaisesti. *Finnfundin omistajaohjausmuistioon tulisi lisätä selvitys Gender markereiden käytöstä.* "
- Luvun 5 Finnpartnership:iä koskevaan osuuteen "haasteet" tehtiin seuraavat lisäykset:

¹ OECD:n listoilla Mauritiusta ei ole aiemmin määritelty veroparatiisiksi, mutta Euroopan Unionin komission mukaan se on. Tällä hetkellä OECD:lla ei ole toimivaa veroparatiisilistaa.

- "Tuki kattaa tuen saajan omia kuluja vain kohdemaassa, ei Suomessa, vaikka erityisesti suunnittelu- ja koulutusvaiheessa kuluja muodostuu myös täällä. *Tämä on erityisen haastavaa kansalaisjärjestöille.*"
- "Luotujen työpaikkojen ja työturvallisuuden lisäksi tulisi toimintaa pystyä arvioimaan ILO:n ihmisarvoisen työn kaikkien minimimitavoittein sekä Gender marker – järjestelmän mukaisesti. *Gender markereiden käyttöä tulisi selventää Finnpartnershipin ohjauksessa.*"
- Luvun 5 Team Finland:ia käsittelevään "mahdollisuudet" – kohtaan tehtiin seuraava lisäys:
 - *"Suomella on korkea kansainvälinen profiili kestävän kehityksen edistäjänä. Tätä tulisi hyödyntää entistä vahvemmin myös vienninedistämisessä. Myös tutkimus ja koulutus – osaaminen voisi näkyä voimakkaammin Team Finland -työssä. "*
- Luvun 5 suositukseen tehtiin seuraavia muutoksia/lisäyksiä:
 - *"Suomen kehityspolitiikan tulee kaikilta osin pyrkiä köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseen kehitysmaissa sekä kestävän kehityksen edistämiseen maailmanlaajuisesti. Julkisia kehitysyhteistyövaroja tulee käyttää aina Agenda2030:n tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Näin myös silloin, kun yritykset ovat mukana. Erityisen tärkeää on kehittää yritysten ymmärrystä myös sosiaalisesta kehityksestä osana Agenda2030 toimeenpanoa."*
 - *"Rahoitusinstrumentit on suunniteltu palvelemaan pääsääntöisesti yksityissektorin kumppanuuksia. Instrumentit rajautuvat yhteistyöhön suomalaisyritysten kanssa. Sen lisäksi tarvitaan muita kehityspoliittisia keinoja tukea yksityisen sektorin ja elinkeinopolitiikan kehittämistä kohdemaassa. "*
 - *"Liiketoiminnasta saatavan taloudellisen vaikutuksen lisäksi on pystyttävä määrittämään, seuraamaan ja arvioimaan, mitä sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä kehitysvaikutuksia toiminnalla saavutetaan. Tämä edellyttää, että yrityksillä on selkeä kuva siitä, mitä niiltä tässä suhteessa odotetaan ja miten kehitysvaikutuksia tullaan arvioimaan. Yksityisen sektorin tuen eri instrumenttien kehitysvaikutuksista on raportoitava eduskunnalle tämän hallituskauden aikana."*
- Luvun 6 alkuun tehtiin muutos: " *Verovälittely* ja laittomat rahavirrat ovat esteenä koko *maailmantalouden kestävyydelle* ja ihmisten hyvinvoinnille."
- Luvun 6 alalukuun "Suomi kehitysmaiden verohallintojen kehittäjänä" tehtiin seuraava muutos: "Maailmanpankki ja alueelliset kehitysrahoituslaitokset ovat Suomen *verotus- ja kehitysvaikuttamisen* globaalitason pääkanavat."

5. Tiedoksi

- KPT:n sihteeristö ja yhdessä Kehys ry:n kanssa laatinut luonnoksen KPT:n kannanotoksi EU:n kehityspolitiikan muutokseen. Se on tarkoitus julkaista huhtikuun alussa.
 - *Sihteeristö lähettää sen kommentoitavaksi heti arvioreportin hyväksymisen jälkeen.*
- KPT:n Tansanian matkaraportti on kommentoilla Tansanian edustustossa.
 - *Matkaraportti jaetaan toimikunnalle edustuston kommentoinnin jälkeen.*
- KPT ja Kestävän kehityksen toimikunta järjestivät yhdessä 28.2.2017 "Yrityksen ja kestävä kehitys" – työpajan. Työpajan keskustelumuistio jaettiin liitteenä ja kerrottiin, että pääviestejä on huomioitu myös KPT:n arvioreportissa.

6. Muut tapahtumat

- *Työvaliokunta* TO 20.4. klo 8.30 – 10.00, Mänty-kabinetti, aiheena Finnfund ja kansalaisjärjestöyhteistyö.
- Seuraava KPT:n täysistunto TO 18.5.2017 klo 9-11, aiheena *Kestävää kehitystä tukeva politiikka-johdonmukaisuus ja kehityspolitiikka Suomen Agenda2030 toimeenpanossa. Mitkä ovat Suomen konkreettiset tavoitteet?* Keskustelua eri toimijoiden rooleista ja KPT:n mandaatista prosessin seuraajana.
- *Vuosiarvion julkaisutilaisuus* KE 24.5.2017 klo 9-11, Pikkuparlamentin auditorio. Vuosiarvion luovuttaminen ministeri Mykkäselle yleisötilaisuudessa.
- *Vuosiarvion esittelytilaisuus UM:lle* PE 9.6.klo 9-11, UM:n Kanavakadun Pressiaulassa.

7. Muut asiat

Ei muita asioita.

8. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.20.